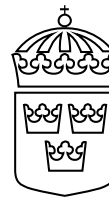

Regeringens proposition

2023/24:88

En tydligare process för tillståndsprövning av elnät

Prop.
2023/24:88

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 mars 2024

Ulf Kristersson

Ebba Busch
(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I denna proposition lämnas lagförslag som syftar till att bidra till en tydligare och snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnät. Förslagen rör starkströmsledning som kräver nätkoncession för linje, eftersom tillståndsprövsprocessen för sådana ledningar är längre än för övriga nät.

När en lednings allmänna lämplighet prövas inom ramen för en nätkoncession för linje ska endast vissa angivna aspekter beaktas.

För att göra tillståndsprövningen tydligare och därigenom förkorta ledtiderna i tillståndsprövsprocessen ska regeringen få meddela föreskrifter om valet av teknik mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel.

Därutöver föreslås att byggande och underhåll av starkströmsledningar med nätkoncession för linje undantas från förbuden i miljöbalken mot påverkan på områden som omfattas av generella biotop- eller strandskydd.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i miljöbalken	4
2.2	Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)	6
3	Ärendet och dess beredning	8
4	En tydligare prövning av nätkoncession för linje.....	9
5	Valet mellan luftledning och mark- eller sjökabel	15
6	Undantag från vissa förbud	16
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	20
8	Konsekvenser.....	20
8.1	Konsekvenser för myndigheter och domstolar	20
8.2	Konsekvenser för nätkunderna	21
8.3	Konsekvenser för Svenska kraftnät och nätföretagen	21
8.4	Konsekvenser för kommunerna och regionerna	22
8.5	Konsekvenser för klimatet och miljön	22
9	Författningskommentar	23
9.1	Förslaget till lag om ändring i miljöbalken	23
9.2	Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857)	24
Bilaga 1	Sammanfattning av Klimatråtsutredningens betänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21) i relevanta delar	27
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i relevanta delar.....	32
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	39
Bilaga 4	Lagrådets yttrande	41
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 mars 2024	42

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2023/24:88

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 11 a och 16 §§ miljöbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

11 a §¹

Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg.

Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte

1. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

2. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nät-koncession för linje enligt ellagen (1997:857).

16 §²

Förbuden i 15 § gäller inte

1. byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål, om de behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renskötseln och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet,

2. verksamheter eller åtgärder som har tillåtits av regeringen enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 § eller som omfattas av ett tillstånd enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, *eller*

3. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen

2. verksamheter eller åtgärder som har tillåtits av regeringen enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 § eller som omfattas av ett tillstånd enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken,

3. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen

¹ Senaste lydelse 2012:441.

² Senaste lydelse 2012:441.

(1995:1649) om byggande av järnväg.

(1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

Prop. 2023/24:88

4. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nät-koncession för linje enligt ellagen (1997:857).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

2.2 Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs att det i ellagen (1997:857) ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 12 a och 17 a §§, och närmast före 2 kap. 17 a § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 kap.***12 a §*

Vid prövning av en nätkoncession för linje ska en anläggning anses vara lämplig från allmän synpunkt om

1. ledningen behövs för

a) att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

b) en säker och tillräcklig elförsörjning,

c) ökad nätkapacitet som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller

d) att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse, och

2. ledningen har en ändamålsenlig placering i nätet och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström samt spänning.

En anläggning som uppfyller villkoren i första stycket ska dock inte anses vara lämplig från allmän synpunkt om synnerliga skäl talar emot det.

Valet av teknik för ledningar som kräver nätkoncession för linje*17 a §*

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka förutsättningar som ska gälla vid prövning av en nätkoncession för linje för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande när mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet prövas.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 17 december 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över all relevant svensk lagstiftning så att det klimatpolitiska ramverket får genomslag (dir. 2019:101). Utredningen, som tog namnet Klimaträtsutredningen, överlämnade den 31 mars 2021 delbetänkandet En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden (SOU 2021:21). Regeringen beslutade därefter, den 23 juni 2021, att även ge utredaren i uppdrag att utreda möjligheten att, vid prövning av verksamheter med miljöpåverkan, väga klimatnytta mot negativ påverkan på människors hälsa och miljön, genom en särskild avvägningsregel i miljöbalken eller på annat sätt, och lämna nödvändiga författningsförslag (dir. 2021:50).

I maj 2022 överlämnade Klimaträtsutredningen slutbetänkandet Rätt för klimatet (SOU 2022:21). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i relevanta delar finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. I *bilaga 3* finns en förteckning över remissinstanserna. Remissvaren finns tillgängliga i Klimat- och näringslivsdepartementet (KN2023/00704).

Betänkandet är uppdelat i tre delar: främja bidrag till klimatomställningen, underlätta byggande av elnät och ett transporteffektivt samhälle. I denna proposition behandlas den del av betänkandets förslag som avser att underlätta byggande av elnät. Regeringen avser inte att gå vidare med övriga förslag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 25 januari 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över två lagförslag som överensstämmer med lagförslagen i denna proposition. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

4 En tydligare prövning av nätkoncession för linje

Prop. 2023/24:88

Regeringens förslag: Vid prövningen av en nätkoncession för linje ska en anläggning anses vara lämplig från allmän synpunkt om ledningen behövs för

- att uppfylla skyldigheter enligt ellagen eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,
- en säker och tillräcklig elförsörjning,
- ökad nätkapacitet som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller
- att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse.

För att ledningen ska anses vara lämplig från allmän synpunkt ska den också ha en ändamålsenlig placering i nätet och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström samt spänning.

En anläggning som uppfyller dessa villkor ska dock inte anses vara lämplig från allmän synpunkt om synnerliga skäl talar emot det.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Utredningen lämnar inget förslag om att en anläggning inte ska anses vara lämplig från allmän synpunkt om synnerliga skäl talar emot det.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker huvudsakligen förslaget eller har inga invändningar mot det. Detta gäller bl.a. *Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät)* som tillstyrker förslaget och anser att det har stor potential att leda till effektivare processer och kortare ledtider, och framhåller att det är lämpligt att prövningen utformas så att proaktiv och kostnadseffektiv ledningsutbyggnad möjliggörs. *Energimarknadsinspektionen* avstyrker förslaget och anser att lämplighetsprövningen i fråga om ledningens utformning bör omfatta fler aspekter än förslaget innehåller, och då särskilt frågan om en lednings dimensionering. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att förslaget är otydligt formulerat och ser en risk att bestämmelsen kan komma att tolkas och tillämpas olika från fall till fall. *Sollentuna kommun* är tveksam till förslaget och vill säkerställa att det inte påverkar kommunernas inflytande över markanvändningen. *Försvarets radioanstalt* anser att förslaget riskerar att försvåra deras samexistensutredningar om starkströmsledningar och försvarsintressen.

Skälen för regeringens förslag

Lämplighetsprövningens betydelse för tidsåtgången av tillståndsprövningen

En nätkoncession som avser en ledning med i huvudsak bestämd sträckning (nätkoncession för linje) får enligt 2 kap. 12 § ellagen (1997:857) bara beviljas om anläggningen är lämplig från allmän synpunkt. Syftet med denna så kallade lämplighetsprövning är att säkerställa att en ledning inte är samhällsekonomiskt olönsam eller orsakar onödigt stor skada för tredje man (prop. 1993/94:162 s. 146 f.). Utöver denna reglering finns det inga ytterligare bestämmelser om vilka bedömningsgrunder lämplighetsprövningen ska utgå från eller vilket underlag som krävs för prövningen.

Det finns alltså ett stort tolkningsutrymme för prövande myndigheter av vad som ska ingå i lämplighetsprövningen i det enskilda fallet.

Det är sällsynt att en ansökan om nätkoncession för linje avslås på grund av att anläggningen inte anses vara lämplig från allmän synpunkt. Den rådande ordningen skapar dock en osäkerhet och bristande förutsebarhet för sökandena. Det i sin tur ökar risken för behov av kompletteringar, vilket många gånger leder till betydligt förlängda handläggningstider.

Regeringen anser att lämplighetsprövningen bör utgå från om det finns angelägna samhällseliga intressen som motiverar att en ledning byggs. Sådana angelägna samhällseliga intressen kan exempelvis följa av lagstiftning, men också av samhällets målsättningar för elförsörjningen och för en konkurrenskraftig elmarknad. Lämplighetsprövningen bör också inkludera en bedömning av vissa överföringstekniska aspekter. Denna del av prövningen bör dock begränsas till att avse sådana aspekter som är grundläggande för om ledningen på ett ändamålsenligt sätt kan uppfylla de behov den syftar till att tillgodose.

När det gäller kommunernas och totalförsvarets inflytande och intressen har både kommunerna och företrädare för försvarsintressena viktiga roller vid utformandet av en ansökan. Sökanden ska hålla avgränsningsråd med bl.a. berörda kommuner och relevanta statliga myndigheter (6 kap. 30 § miljöbalken). Detta kommer fortsatt att gälla och vara av betydelse för koncessionsprövningen. Kommuner och försvarsaktörer har dessutom i många fall redan blivit kontaktade av sökanden vid planeringen av hur ledningen ska uppföras på ett lämpligt sätt. Energimarknadsinspektionen inhämtar vanligtvis deras synpunkter på en ledning även under ärendets handläggning. Totalförsvarets intressen och eventuell påverkan på dessa har särskilt stor betydelse för om en ansökan om nätkoncession för linje ska beviljas eller inte. Denna typ av frågor prövas som huvudregel inom ramen för den miljöbedömning som ska göras enligt 2 kap. 17 § ellagen. Som framgår av denna bestämmelse ska bl.a. reglerna i 3 kap. 9 och 10 §§ miljöbalken till skydd för totalförsvarets intressen då tillämpas. Sammantaget ser regeringen därför inte att förslaget medför några nämnvärt försvarande effekter för kommunernas eller totalförsvarets verksamheter eller intressen.

Regeringen anser att det är betydelsefullt att precisera omfattningen av lämplighetsprövningen för att minska risken för utdragna prövningsprocesser. Det leder till större tydlighet om vad som ska ingå i ansökan och en snabbare prövning. Det är av stor betydelse för energi- och klimatomställningen att elnätet kan anpassas och byggas ut utan onödiga fördröjningar. Regeringen delar inte *Länsstyrelsen i Uppsala läns* bedömning att lämplighetsprövningen kommer att göras olika från fall till fall, utan bedömer att de föreslagna kriterierna kommer att motverka just detta.

Lämplighetsprövningen ska alltså fokusera dels på frågan om en ledning behövs, dels på vissa angivna överföringstekniska aspekter. Nedan följer en precisering av de omständigheter som bör avgöra när en anläggning ska anses vara lämplig från allmän synpunkt.

En ledning som behövs för att uppfylla skyldigheter enligt ellagen eller EU-rätten bör som utgångspunkt anses vara lämplig från allmän synpunkt. Som exempel kan nämnas att en ledning behövs för att skyldigheten enligt 4 kap. 1 § ellagen att ansluta en elektrisk anläggning till elnätet ska kunna uppfyllas. För att den elektriska anläggningen ska kunna anslutas kan det vara så att en ledning som kräver nätkoncession för linje måste anläggas. Den ledningen bör då anses vara lämplig från allmän synpunkt, eftersom den behövs för att skyldigheten att ansluta den elektriska anläggningen ska kunna uppfyllas. Förstärkande åtgärder som krävs i andra delar av elnätet för att anslutningen ska kunna genomföras bör inte omfattas av detta kriterium, eftersom nätföretag får neka anslutning om förstärkningar krävs. Förstärkningsarbeten kan således inte anses vara en sådan direkt skyldighet som följer av lagstiftning. Frågan om förstärkande åtgärder är lämpliga från allmän synpunkt kan i stället bedömas i relation till behovet av en säker och tillräcklig elförsörjning eller utifrån om ökad nätkapacitet bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam.

Behovet av en ledning kan också följa av EU-rättsliga krav. Ett exempel på en sådan situation är när transmissionsnätet behöver förstärkas för att uppfylla artikel 16.8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el.

En säker och tillräcklig elförsörjning

Behövs en ledning för att på ett säkert sätt tillgodose en tillräcklig elförsörjning bör anläggningen som utgångspunkt anses vara lämplig från allmän synpunkt. Begreppet tillräcklig innebär att ledningen ska vara tillräcklig för både existerande och förväntade framtida behov. Sådana behov kan uppstå till följd av exempelvis ökad efterfrågan på el på grund av ökad elektrifiering, ökad produktion av t.ex. havsbaserad vindkraft eller ökade förväntade flöden på grund av förändringar i utländsk överföringskapacitet. Krav på drift- och leveranssäkerhet kan också medföra att ökad kapacitet behövs i nätet och att det därför är lämpligt att bygga reservledningar. Bedömningen av vad som behövs för en säker och tillräcklig elförsörjning ska anpassas till den skyndsamhet som krävs för att klara av den ökade elektrifieringen.

Även om lämplighetsprövningen anpassas till ett mer proaktivt byggande bör dock behovet av en ledning bygga på välgrundade antaganden, t.ex. på en prognos om framtida utveckling och överföringsbehov. Så sker till viss del redan i dag. Dessa antaganden om behov måste vara välgrundade, men alltför höga krav på säkra antaganden riskerar att fördröja omställningen. Utredningskraven ska vara rimliga i relation till de förväntningar och den osäkerhet om framtiden som elektrifieringen och omställningen innebär. Risken finns annars att kraven på utredning av behovet ställs så högt att nätkoncession för linje inte beslutas förrän behovet redan är ett faktum. Från det att en nätkoncession meddelas återstår ofta både ytterligare processer och en i många fall förhållandevis lång byggnationstid innan anläggningen faktiskt kan tas i drift. Eftersom ledtiderna för elnät är långa skulle en sådan utveckling riskera att klimatmålen och de energi-

politiska målen inte kan nås och att svensk industri och transportsektor tappar i omställningstakt och konkurrenskraft.

Vilket underlag som krävs för att kunna bedöma behovet av ökad kapacitet i elnätet varierar från fall till fall. Vid t.ex. förstärkningar som krävs för att kunna ansluta en platsspecifik verksamhet bör det vara tillräckligt att ge in underlag som ger stöd för realistiska planer att etablera verksamheten tillsammans med en beskrivning av befintliga ledningars kapacitet och varför denna kapacitet behöver öka. När förstärkningar krävs för att tillgodose efterfrågan på el på grund av t.ex. utveckling i en region eller stad bör utredningen ge stöd för ett rimligt antagande om det framtida överföringsbehovet, t.ex. genom prognoser. Det bör inte krävas att ansökningar om anslutning faktiskt har lämnats in.

Utredningar om behovet av ökad kapacitet kan också, särskilt i fråga om transmissionsnätet, baseras på scenarier om nationellt elbehov i kombination med antaganden om utveckling i berörda områden. Svenska kraftnät tar vartannat år fram långsiktiga marknadsanalyser med olika scenarier för total elanvändning i framtiden. Dessa scenarier ligger till grund för samhällsekonomiska analyser av Svenska kraftnäts investeringar. Dessa överväganden kan, i de fall behovet av en ledning uppstår på grund av förväntad ökad elanvändning, utgöra ett underlag för bedömningen av om ledningen behövs. Scenarierna är dock av övergripande karaktär och det bör i en ansökan utvecklas vilket överföringsbehov en ledning syftar till att tillgodose. Detta följer också av 5 § förordningen (2021:808) om nätkoncession. Det bör alltså inte krävas att behovet framgår av en nätutvecklingsplan eller en investeringsplan, men en sådan plan kan utgöra ett bra underlag för att bedöma behovet.

Om det framkommer skäl att ifrågasätta om en ledning är förenlig med nationella planer för utbyggnad av elnätet, ska det beaktas inom ramen för lämplighetsprövningen. Anläggningar som skulle försvåra en planerad utveckling av elnätet på nationell nivå bör inte anses lämpliga från allmän synpunkt.

Prövningen syftar alltså till att bedöma om en ledning överhuvudtaget behövs. Så bör vara fallet om det befintliga nätet inte kan tillgodose en överföring som motsvarar elförsörjningens behov eller förväntade framtida behov.

I detta kriterium ingår inte att bedöma om ledningens tekniska utformning motsvarar det överföringsbehov som ska tillgodoses. Den frågan behandlas nedan.

Ökad nätkapacitet som är samhällsekonomiskt lönsam

Ett annat skäl att bygga ut elnätet, som kan vara av betydelse för omställningstakten och konkurrenskraften, är att ökad nätkapacitet bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam. Så kan vara fallet vid utbyggnad av elnät för att öka överföringskapaciteten mellan elområdena i Sverige i syfte att jämna ut elprisskillnaderna mellan områdena. En sådan ledning skulle strikt betraktat inte behövas för en säker och tillräcklig elförsörjning om behovet av el ändå kan tillgodoses, om än till ett högre pris. Sådana ledningar bör dock också som utgångspunkt anses vara lämpliga från allmän synpunkt om de bidrar till minskade nätbegränsningar och ett

Andra angelägna allmänna intressen

En ledning bör också som utgångspunkt anses vara lämplig från allmän synpunkt om den behövs för att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse. Det skulle exempelvis kunna vara att ansluta elnätet på en ö till det övriga elnätet eller att förstärka anslutningen till ett visst område i ett fall där anslutning genom anslutningsplikten i 4 kap. 1 § ellagen inte är aktuell. I den utsträckning välgrundade antaganden om existerande eller framtida behov finns kan sådana ledningar också behövas för en säker och tillräcklig elförsörjning. Bestämmelsen förväntas tillämpas i få fall eftersom de flesta situationer kommer att täckas av de övriga kriterierna.

Överföringstekniska aspekter som ska ingå i lämplighetsprövningen

När en ledning behövs ska den planeras så att den på ett ändamålsenligt sätt uppfyller de behov som den syftar till att tillgodose. För att en ledning ska uppfylla detta krav ska prövningen utgå från om den har en ändamålsenlig placering i nätet, dvs. mellan vilka anslutningspunkter ledningen ska dras, med vilken spänning den ska byggas för och om den ska uppföras som en växel- eller likströmsledning. Dessa överföringstekniska val utgör grundläggande parametrar för bedömningen av vilken ledning som ska byggas för att ändamålet med ledningen ska uppnås.

Det bör framhållas att dessa överföringstekniska aspekter i många fall är uppenbara eller i vart fall enkla att beskriva, varför någon omfattande utredning i regel inte bör krävas.

Ledningen ska alltså vara placerad och tekniskt utformad på ett funktionellt sätt utifrån det behov som utgör ändamålet med ledningen. Detta medför att ledningens placering i nätet, dess spänning och utformning som lik- eller växelströmsledning inte ska väljas på ett sätt som medför orimligt stora kostnader. I den utsträckning det finns alternativ som kan fylla samma funktion bör det inte anses ändamålsenligt att välja ett onödigt kostsamt alternativ. Alternativ som inte kan fylla avsedd funktion kan inte anses lämpliga.

Energimarknadsinspektionen framför att frågan om eventuell överdimensionering är viktig för att säkerställa att kundkollektivet inte belastas av onödigt stora kostnader. Regeringen menar att det ligger i prövningen av en lednings tekniska utformning i fråga om spänning att säkerställa att den ledning som byggs är lämplig utifrån den spänning som nätkoncessionen söks för. Det bör därför vara möjligt att förhindra att ledningar byggs för en spänning som väsentligt överstiger den spänning som nätkoncessionen avser. I vissa fall kan det dock finnas goda skäl att bygga för överdimensionering redan i anläggningsskedet. Så skulle kunna vara fallet om det av välgrundade prognoser framgår att ledningen inom en överblickbar framtid kommer att behöva spänningshöjas till den nivå som sökanden önskar bygga för. Själva spänningshöjningen kräver även i fortsättningen ett nytt beslut om nätkoncession och anläggningen ska då vara lämplig från allmän synpunkt utifrån den nya spänningen. Att ledningen byggts för viss överdimensionering medför dock att det går betydligt snabbare att höja ledningens spänning och därigenom dess överföringskapacitet, jämfört

med om den befintliga ledningen skulle behöva rivas och en ny ledning med samma sträckning behöva byggas.

De överföringstekniska aspekter som ska bedömas inom ramen för lämplighetsprövningen bör regleras uttömmande. Det innebär att andra aspekter inte ska beaktas vid lämplighetsprövningen. Regeringen delar alltså inte Energimarknadsinspektionens syn att fler tekniska aspekter borde ingå i denna bedömning. Syftet med lämplighetsprövningen i fråga om ledningens tekniska utformning är att säkerställa att ledningen är utformad på ett ändamålsenligt sätt utifrån behovet av den. För att säkerställa detta anser regeringen att det är tillräckligt att beakta de tre angivna bedömningsgrunderna, dvs. ledningens placering i nätet, dess spänning och dess utformning som lik- eller växelströmsledning. Ytterligare bedömningsgrunder inom ramen för lämplighetsbedömningen skulle leda till en mer komplex och utdragen prövning som inte är motiverad. Frågor rörande den tekniska utformningen som inte ska ingå i lämplighetsprövningen kan dock komma att aktualiseras inom ramen för den miljöbedömning som ska göras enligt 2 kap. 17 § ellagen.

Exempel på frågor som inte ska ingå i lämplighetsprövningen

Eftersom de aspekter som ska ingå i lämplighetsprövningen ska regleras uttömmande finns det en rad frågor som inte ska ingå i prövningen. En sådan fråga är om det finns alternativa sätt att uppnå syftet med anläggningen, till exempel genom lagring eller flexibilitet. Behovet av anläggningen ska framgå av en välgrundad prognos eller analys i nätföretagets ansökan. Koncessionsprövningen ska enligt regeringen utgå från om den aktuella anläggningen kan tillgodose det behov som anläggningen är avsedd att fylla, och inte tvinga fram alternativa lösningar som nätföretagen begränsas av. Kan den aktuella anläggningen inte tillgodose efterfrågan eller behovet ska ansökan i stället avslås.

När det gäller frågan om en lednings överföringskapacitet ska andra faktorer än ledningens spänning inte ingå i lämplighetsprövningen. Frågor om t.ex. möjlig strömlast och elektriskt motstånd påverkar i regel inte ledningens konstruktion på ett sådant sätt att det behövs ett nämrvärt större fysiskt utrymme, till skillnad från när en ledning byggs för en högre spänning. Utredningen kring sådana tekniska detaljer, och möjligheten att binda sökanden vid dem, kan leda till komplexa bedömningar som riskerar att fördröja prövningsprocessen, samtidigt som nyttan av sådana uppgifter i ärendet framstår som liten. I den utsträckning en frånvaro av prövningen av dessa aspekter innebär en högre överföringskapacitet än vad prognoser och scenarier förutser, skulle det kunna bidra till att öka takten i elektrifieringen. Som *Svenska kraftnät* framhåller är det viktigt att prövningen möjliggör en proaktiv och kostnadseffektiv ledningsutbyggnad. Sammantaget bedömer regeringen därför, till skillnad från Energimarknadsinspektionen, att den typen av uppgifter inte ska ingå i lämplighetsprövningen. Sådana tekniska specifikationer kan dock, i den mån det får betydelse för ledningens påverkan på människors hälsa och miljön, bedömas utifrån 2 kap. 17 § ellagen.

Frågor om ledningens lokalisering och alternativa sträckningar eller val av stolpar och fundament ska inte heller vara en del av lämplighetsprövningen. Även dessa frågor ingår i tillräcklig mån redan i den miljöbedöm-

ning som ska göras enligt 2 kap. 17 § ellagen, och ska därför inte ingå i prövningen av en lednings allmänna lämplighet.

Elkvalitets- och säkerhetsaspekter samt driftsäkerhetsfrågor regleras i andra bestämmelser i och utanför ellagen och ska därför inte heller vara en del av lämplighetsprövningen.

Undantag om det finns synnerliga skäl

Det kan i undantagsfall vara så att en anläggning som bedöms vara lämplig från allmän synpunkt utifrån nämnda kriterier ändå inte bör anses vara det. Det skulle exempelvis kunna hänga samman med frågor som rör den nationella säkerheten. En anläggning som bedöms vara lämplig från allmän synpunkt utifrån de angivna kriterierna bör därför kunna bedömas inte vara lämplig, om det finns synnerliga skäl som talar emot det.

5 Valet mellan luftledning och mark- eller sjökabel

Regeringens förslag: Regeringen ska få meddela föreskrifter om vilka förutsättningar som ska gälla vid prövning av en nätkoncession för linje för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. I utredningen föreslås att villkor för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel också ska införas i ellagen.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte haft några invändningar mot det. Flera remissinstanser har synpunkter på om luftledning eller mark- eller sjökabel är mest lämpligt att bygga och vilka aspekter som bör påverka teknikvalet.

Skälen för regeringens förslag: Frågan om valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel uppkommer i merparten av nätkoncessionsärendena. Det finns dock inga tydliga kriterier för hur valet ska göras, vilket ofta leder till längre processer både vid framtagandet av en ansökan och vid prövningen av den. Elektrifieringen kräver både en snabbare utbyggnad av elnätet och ett driftsäkert elnät med god kvalitet på överföringen av el. För att uppnå detta är det avgörande att kriterier anges för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel.

Eftersom tekniken kan vara föremål för snabba förändringar, bedömer regeringen att det är lämpligast att kriterier för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel regleras på lägre nivå än i lag. Regeringen bör därför bemyndigas att i förordning meddela föreskrifter om under vilka förutsättningar en ledning bör anläggas som luftledning eller mark- eller sjökabel. Sådana föreskrifter kan avse såväl likströms- som växelströmsledningar och olika spänningsnivåer som är aktuella för nätkoncession för linje.

Remissinstansernas synpunkter på om luftledning eller mark- eller sjökabel är mest lämpligt att anlägga och vilka aspekter som bör påverka

6 Undantag från vissa förbud

Regeringens förslag: De förbud som gäller inom generella biotop- och strandskyddsområden ska inte gälla för byggande och underhåll av starkströmsledningar med nätkoncession för linje.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det. *Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt* avstyrker förslaget och anser att generella undantag i områdesskydd kan komma att leda till mycket stora försämringar för de områden som omfattas av de aktuella skydden. *Länsstyrelsen i Värmlands län* understryker att de undantag som i dag finns för väg och järnväg bara gäller vid byggande, medan områdesskyddet däremot gäller vid underhåll. *Länsstyrelsen i Skåne län* menar att det inte fullt ut går att dra paralleller till processen kring framtagande av väg- och järnvägsplaner eftersom länsstyrelserna enbart är formell part i det tidiga samrådskedet rörande nätkoncession för linje och att underlaget då ofta håller en alltför grundläggande nivå för att det ska gå att utläsa hur skyddade biotop- eller strandskyddsområden kommer att påverkas.

Länsstyrelsen i Värmlands län framför att förlusten av möjligheten att meddela dispens behöver kompenseras så att inte områdesskydden försvagas. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* lyfter fram att det kan vara svårt för verksamhetsutövare att garantera att skyddsvärda biotoper kompenseras eftersom de inte har rådighet över marken i kringliggande områden. Vidare menar Länsstyrelsen i Västernorrlands län att det bör krävas att berörda biotoper natur- och artinventeras och att förslag på eventuell kompensation bör ges. Även Länsstyrelsen i Skåne län lyfter fram att det inte kommer att finnas möjlighet att ställa krav på kompensationsåtgärder och att detta kan leda till att skyddade miljöer kan påverkas negativt.

Länsstyrelsen i Skåne län anser att det finns en risk att placering av stolpar och fundament i högre grad kommer att ske inom de skyddade områdena om det inte finns krav på dispens. *Naturvårdsverket* anser också att den lokaliseringsbedömning som görs i dag inte säkerställer att tillräcklig hänsyn tas till områdesskydden. *Göteborgs kommun* ser en risk att förslaget om strandskydd kan påverka naturmiljön negativt och medföra att incitamentet att undvika dragning genom strandskyddade områden försvinner.

Skälen för regeringens förslag

Ansökan om dispens

Utöver nätkoncession för linje och den ingående specifika miljöbedömningen som då görs krävs i regel ett stort antal andra tillstånd och dispenser

för att få bygga en starkströmsledning. Historiskt sett har dessa tillstånd och dispenser ofta sökts efter det att nätconcessionen har beviljats. En dispens kräver att de åtgärder som ska vidtas kan specificeras, vilket ofta kräver ett beslut om nätconcession och långt gången eller färdig detaljprojektering. Om ansökan om sådana tillstånd eller dispenser avslås kan det påverka ledningens lokalisering. I dag krävs bl.a. dispens från både generella biotopskydd och strandskydd för nätconcession för linje.

Ett biotopskyddsområde utgörs enligt 7 kap. 11 § miljöbalken av små mark- eller vattenområden som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter, eller som annars är särskilt skyddsvärda. I ett generellt biotopskyddsområde får man enligt 7 kap. 11 § andra stycket miljöbalken inte bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön, om det inte finns särskilda skäl att meddela dispens. Förbuden inom ett generellt biotopskyddsområde gäller dock inte byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, se 7 kap. 11 a § miljöbalken.

Syftet med strandskyddet är enligt 7 kap. 13 § miljöbalken att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och bevara goda livsmiljöer för djur- och växtlivet på land och i vatten. I 7 kap. 15 § miljöbalken anges att det bl.a. är förbjudet att inom strandskyddsområden uppföra nya byggnader eller ändra användningen av dem eller utföra andra anläggningar eller anordningar, om det hindrar eller avhåller allmänheten från ett område den annars skulle haft tillgång till. Det är också förbjudet att vidta åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter. Dispens från förbuden kan meddelas om det finns särskilda skäl, se 7 kap. 18 a och 18 b §§ miljöbalken. Inte heller inom strandskyddsområden gäller förbuden för byggande av allmän väg eller järnväg enligt fastställda planer, se 7 kap. 16 § 3 miljöbalken.

Dispenser från förbuden inom generella biotop- och strandskyddsområden ges normalt för en tillståndsgiven ledning, men att ansöka om dem kräver tid och resurser och handläggningen av ett dispensärende kan ta upp till 1,5 år. Ofta samlar sökanden ihop samtliga dispensansökningar som behövs för undantag från biotopskydd i vatten eller på land. Vanligen krävs dispens från minst två typer av biotopskydd. Om en ledning passerar länsgränser kan det innebära krav på ytterligare dispensansökningar. I fråga om strandskydd är det vanligt att regionnäts- och transmissionsnätledningar korsar ett eller flera vattendrag och att det krävs strandskyddsdispens för flertalet vattendrag. Liksom för biotopskydden samlas ansökningarna normalt ihop inom respektive kommun. Vid ledningssträckor över flera kommuner behöver fler sådana samlade ansökningar göras.

Undantag från vissa förbud för att påskynda tillståndsprocessen

Att införa undantag från förbuden inom generella biotop- och strandskyddsområden skulle möjliggöra en snabbare utbyggnad av elnätet och underlätta underhållet av det. Eftersom dispenser i princip alltid beviljas, skulle ett införande av undantag göra liten skillnad för skyddsområdena men spara väsentligt med tid och resurser för både nätföretagen och tillståndsprovande myndigheter.

Det skulle också innebära att byggande av starkströmsledningar med nätkoncession för linje får samma typ av undantag från förbuden inom generella biotop- och strandskyddsområden som redan finns för byggande av allmän väg och järnväg enligt fastställda planer. Regeringen ser inte att elnät skulle ha större påverkan på biotop- och strandskyddade områden än vad vägar och järnvägar har och anser att det är motiverat att ett undantag införs. De skillnader i förhållande till tillståndsprocessen och undantagens omfattning rörande väg och järnväg som *Länsstyrelserna i Värmlands län* och *Skåne län* lyfter fram påverkar inte bedömningen. För att uppnå energi- och klimatmålen är det viktigt att undantagen inte bara omfattar byggande av ledningar utan också underhåll av befintligt nät. De förbud som gäller inom biotop- och strandskyddsområden bör alltså inte gälla för byggande och underhåll av starkströmsledningar som omfattas av nätkoncession för linje.

Eftersom förslaget om undantag från de generella biotop- och strandskydden endast avser starkströmsledningar som byggs med stöd av en nätkoncession för linje, kommer undantagen bara att gälla för ledningar som har bedömts vara av angeläget allmänt intresse. Det kan jämföras med nätkoncessioner för områden där en sådan prövning inte görs för enskilda ledningar.

När det gäller frågan om att upprätthålla miljöskyddet för generella biotop- och strandskyddsområden bör det framhållas att sådana miljöer fortfarande behöver beaktas när ledningar planeras, byggs och används. Övriga skyddsbestämmelser som aktualiseras i prövningen, inte minst tvingande EU-regler om t.ex. art- och områdesskydd, gäller inom biotop- och strandskyddade områden oavsett om vissa ledningar får ett undantag från förbuden inom dessa områden eller inte. I det sammanhanget bör särskilt nämnas att det bl.a. råder förbud mot att skada eller förstöra boplatser, fortplantningsområden eller viloplats för fåglar och djur enligt 4 och 4 a §§ artskyddsförordningen (2007:845).

Vidare ska det beaktas att biotop- och strandskyddsområden ofta redovisas i de naturvärdesinventeringar som normalt görs inför en ansökan om nätkoncession för linje och beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen. Vid t.ex. planering av en lednings lokalisering bedöms påverkan på olika naturvärdesobjekt och hänsyn tas till sådana objekt vid valet av plats för en ledning enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Om det förekommer särskilt känsliga naturvärdesobjekt eller biotoper som skulle skadas eller förstöras av en ledning kan undvikandet av sådana områden krävas som en skyddsåtgärd inom ramen för koncessionsprövningen, t.ex. genom föreskrivande av villkor.

Energimarknadsinspektionen måste alltså försäkra sig om att ledningen kommer att kunna byggas på ett sätt som är förenligt med miljöbalken. Ofta gör sökanden åtaganden om exempelvis att inte placera stolpar invid ett vattendrag och att begränsa bygg- eller avverkningstiden i skyddsvärda områden. För att säkerställa att påverkan på områden som omfattas av generella biotop- eller strandskydd begränsas, bör denna påverkan tas upp i det samråd som föregår prövningen och under Energimarknadsinspektionens utredning i det enskilda ärendet, t.ex. när myndigheten inhämtar synpunkter på ansökan från bl.a. berörda länsstyrelser och kommuner.

Förslaget påverkar inte heller tillsynsmyndigheternas möjligheter att meddela förelägganden och förbud med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken.

Följdföretag som vägar och upplag bör inte omfattas av undantagen från biotop- och strandskyddet, eftersom deras påverkan på naturmiljön inte har prövats i nätkoncessionen. För sådana följd företag, och andra åtgärder med anledning av byggande och underhåll av en ledning, kan samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken krävas om de kan komma att väsentligt ändra naturmiljön.

Regeringen bedömer att allmänhetens tillgång till stränder inte kommer att påverkas i någon större utsträckning om ett undantag från strandskyddet införs. Elnät hindrar friluftsliv och människors tillgång till stränder i mindre utsträckning än vägar och järnvägar, som redan har undantag från förbuden som gäller inom strandskyddade områden. Stränder är inte de bäst lämpade platserna att bygga elledningar på och undviks av byggtkniska skäl där så är möjligt. Regeringen delar alltså inte *Göteborgs kommuns* oro att undantagen medför minskade incitament att undvika strandskyddade områden i planeringen, utan bedömer att ett undantag inte skulle leda till att nämnvärt fler stränder tas i anspråk.

Eftersom biotop- och strandskyddets syften och intressen fortfarande kan skyddas vid införandet av undantag bedömer regeringen, trots vad vissa remissinstanser har framfört om lokaliseringsbedömningar och möjlighet att ställa krav på kompensationsåtgärder, att konsekvenserna av undantagen för de skyddade områdena blir små. Regeringen delar således inte heller *Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätts* uppfattning att undantagen kommer leda till en påtaglig försämring för de aktuella områdena. Undantagen bör därför införas för att möjliggöra en väsentligt förkortad tillståndsprocess för starkströmsledningar på högre spänningsnivåer och därigenom gynna den gröna omställningen som bedöms kräva en kraftigt ökad elektrifiering under de kommande decennierna. Vidare skulle undantagen innebära en resursbesparing för både prövande myndigheter och verksamhetsutövare.

Nätkoncessioner för linje kan vara beslutade antingen med stöd av den tidigare lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar eller med stöd av ellagen. Samtliga nätkoncessioner för linje regleras dock i dag i ellagen. Förslaget om undantag från de generella biotop- och strandskydden omfattar således samtliga nätkoncessioner för linje.

De synpunkter som några remissinstanser framför kring vissa undantag för nätkoncession för linje från särskilda biotopskydd kommer att beaktas i det fortsatta arbetet med bestämmelser på förordningsnivå.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2024. Äldre föreskrifter i ellagen ska fortfarande gälla när mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet prövas.

Utredningens förslag innehåller inget förslag till ikraftträdandedatum. Utredningen föreslår övergångsbestämmelser för ändringarna i både miljöbalken och ellagen.

Remissinstanserna yttrar sig inte särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. För att viss tid ska finnas för myndigheternas praktiska anpassning bör ändringarna träda i kraft den 1 juli 2024.

Eftersom de föreslagna ändringarna i miljöbalken endast avser den materiella prövningen och i samtliga fall är till fördel för sökandena, behövs inga övergångsbestämmelser.

När det gäller ändringarna i ellagen innebär de bl.a. att kriterier för när en ledning ska anses vara lämplig från allmän synpunkt införs. För att undvika ytterligare behov av kompletteringar och att högre instanser kan komma att pröva en ansökan utifrån kriterier som lägre instanser inte har beaktat bör äldre föreskrifter i ellagen gälla för mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

8 Konsekvenser

8.1 Konsekvenser för myndigheter och domstolar

Genom förslagen tydliggörs kraven för att få nätkoncession för linje och risken att samma fråga prövas enligt olika bestämmelser minskar. Detta kommer i många fall att sänka de administrativa kostnaderna och minska handläggningstiden för både Energimarknadsinspektionen och domstolarna, bl.a. genom ett minskat behov av kompletteringar.

Undantaget från det generella biotopskyddet medför ett minskat resursbehov och minskad tidsåtgång för att hantera ansökningar om dispens för länsstyrelserna. Det är svårt att uppskatta hur många ärenden som berörs men uppskattningsvis rör det sig om två ärenden per mil ledning, dvs. ett hundratals ärenden per år fördelat på alla länsstyrelser. Det går inte att med säkerhet uppskatta omfattningen av minskningarna eftersom de beror på hur mycket elnät som kommer att byggas eller byggas om, vilken typ av ledningar som kommer att byggas och var det görs. I motsvarande mån som länsstyrelserna får färre ärenden att hantera kommer länsstyrelsernas avgiftsintäkter från ansökningarna att minska.

Länsstyrelserna får också, i viss mån, ett minskat behov av resurser för att hantera ansökningar om dispens från strandskydd och pröva kommunala dispenser från strandskydd enligt 19 kap. 3 a och 3 b §§ miljöbalken.

Kortare ledtider och mindre resurskrävande processer för att bygga elledningar gynnar etablering av verksamheter. Förslagen bedöms generellt påverka företag som överför, använder eller producerar el positivt. Förslagen är särskilt viktiga för den energiintensiva industrin, t.ex. järn- och stålbranschen samt transportsektorn, men har potential att gynna företag i princip alla branscher.

För energiintensiva företag innebär vidare möjligheten till en snabbare utbyggnad av elnätet att de förändringar som elektrifieringen kräver kan genomföras tidigare, vilket ökar företagets konkurrenskraft. Företag får därigenom tidigare bättre möjligheter att anpassa sig och sin verksamhet till de förändringsbehov som följer av energi- och klimatmålen och den omställning till ökad elanvändning som väntas. Förslagen bedöms generellt inte medföra några kostnadsdrivande krav för företaget.

Att elnätet kan byggas ut och förstärkas snabbare kommer öka kapaciteten i nätet, vilket bör leda till att elpriserna i Sverige jämnas ut mellan elområdena. Det gynnar både enskilda personer och företag. En effekt av ett utökat elnät är dock att nätägarna får större intäktsramar, vilket kan leda till höjda nätavgifter för kundkollektivet. På sikt kan skillnaden jämfört med i dag bli noterbar, men denna konsekvens är oundviklig mot bakgrund av den ökade elektrifiering som krävs för att klara av den höga omställningstakten. Risken för att nätkunder kommer drabbas av onödigt höga nätavgifter till följd av överdimensionering bedömer regeringen som liten.

8.3 Konsekvenser för Svenska kraftnät och nätföretagen

Att kraven för att få nätkoncession tydliggörs innebär att nätföretagen kan lägga mindre resurser på komplettering av ansökningar jämfört med i dag. Vidare kommer nätföretagen att snabbare kunna få besked om deras ansökan om nätkoncession för linje beviljas.

Kortare prövningsprocesser kommer att gynna Svenska kraftnät i egenskap av transmissionsnätsföretag. Myndigheten kan snabbare bygga ut och förstärka transmissionsnätet och därigenom göra det mer robust med ökad drift- och leveranssäkerhet.

I fråga om förslaget om undantag från de generella biotop- och strandskydden bedömer regeringen att nätföretagen i normalfallet kan spara upp till tre veckors arbetstid för framtagande av dispensansökningar. Det totala antalet ärenden som kan väntas i framtiden om några undantag inte införs är svårt att uppskatta. Utifrån ett antagande om att det inom tio år ska byggas 250 mil transmissionsnätsledningar, med i genomsnitt tre till fem dispensansökningar om strandskydd och två dispensansökningar om biotopskydd per mil ledning, uppskattas förslaget innebära att resurser för hantering av mellan 1 250 och 1 750 ärenden kan frigöras under det kommande decenniet. För regionnätet kan utbyggnaden antas bli ännu mer omfattande. Med ett antagande om en i vart fall lika omfattande utbyggnad av regionnätet som transmissionsnätet kan resursbesparingen därför antas bli åtminstone dubbelt så hög.

8.4 Konsekvenser för kommunerna och regionerna

Kommuner och regioner kan indirekt påverkas av lagförslagen genom att kortare ledtider för elnätbyggnation möjliggör en tidigare etablering av bl.a. företag och bostadsområden. Ökade möjligheter att etablera elkrävande verksamheter eller att elektrifiera befintliga verksamheter kan skapa sysselsättning och tillväxt, med ökade skatteintäkter som följd. Snabbare elnätbyggnation kan också leda till lägre elpriser genom att överföringsbegränsningar mellan elområden byggs bort, vilket kan medföra en förbättrad konkurrenssituation.

För kommuner innebär förslaget om undantag från strandskyddet ett minskat resursbehov för att handlägga dispensärenden, i den mån dispens söks hos kommunen. Cirka 250 mil transmissionsnätledningar och åtminstone 250 mil regionnätledningar antas byggas de kommande tio åren. Upp till fem ansökningar om dispenser per mil ledning kan antas komma att behöva handläggas av kommuner om undantaget inte genomförs. Sammantaget kan ärendemängden förväntas minska med 2 500 ärenden över tio år i landets kommuner om undantaget införs. Det går inte att med säkerhet uppskatta omfattningen av minskningarna, eftersom de beror på hur mycket elnät som kommer att byggas eller byggas om, vilken typ av ledningar som kommer att byggas och var det görs. I motsvarande mån som kommunerna får färre ärenden att hantera kommer kommunernas avgiftsintäkter från ansökningarna att minska.

Förslagen bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen. Några behov av förstärkt finansiering av kommunal eller regional verksamhet bedöms inte finnas med anledning av förslagen.

8.5 Konsekvenser för klimatet och miljön

Förslagen förmodas medföra att elnäten byggs ut snabbare, vilket leder till att överföringskapaciteten i elnäten ökar snabbare. Detta gör att det går att ansluta mer fossilfri elproduktion och fler användare som då kan undvika sådan energianvändning som ger upphov till utsläpp av växthusgaser. En ökad tillgång till el är också nödvändig för elektrifieringen av fordonsflottan. Sammantaget bidrar förslagen till en snabbare omställning och till att energi- och klimatmålen kan nås.

Eftersom förslagen förväntas förkorta ledtiderna för byggande av ledningar, kommer de intrång som ledningarna ger upphov till att tidigare läggas. I och med att förslagen underlättar elektrifieringen kan antalet ledningar som byggs, och de intrång de medför, också väntas öka, vilket medför viss ökad påverkan på miljön i ledningarnas närhet.

Undantagen för vissa ledningar inom generella biotop- och strandskyddsområden kommer att ha marginell påverkan på miljön jämfört med om undantagen inte införs. Det beror på att dispens från undantagen som regel meddelas i dag och att det fortfarande kommer att krävas en gedigen miljöbedömning innan en nätkoncession för linje meddelas.

9.1 Förslaget till lag om ändring i miljöbalken

7 kap. Skydd av områden

11 a § Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte

1. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

2. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nätkoncession för linje enligt ellagen (1997:857).

Paragrafen innehåller undantag från förbudet att inom ett biotopskyddsområde bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Paragrafen delas upp i två punkter. *Första punkten* motsvarar nuvarande 11 a §. I *andra punkten* införs ett undantag från biotopskyddet för byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nätkoncession för linje enligt ellagen (1997:857).

Undantaget omfattar endast åtgärder som ryms inom nätkoncessionen och inte t.ex. följdföretag som vägar och upplag som inte har prövats inom ramen för nätkoncessionen. Undantaget påverkar inte möjligheten att föreskriva villkor i nätkoncessionen till skydd för naturmiljön. Det påverkar inte heller kraven på dispens från bestämmelser om t.ex. artskydd eller tillsynsmyndighetens möjligheter att meddela förelägganden och förbud med stöd av 26 kap. 9 §.

Både nätkoncessioner för linje beslutade med stöd av lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och med stöd av ellagen regleras i ellagen och omfattas av undantaget.

16 § Förbuden i 15 § gäller inte

1. byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål, om de behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renskötseln och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet,

2. verksamheter eller åtgärder som har tillåtits av regeringen enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 § eller som omfattas av ett tillstånd enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken,

3. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

4. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nätkoncession för linje enligt ellagen (1997:857).

Paragrafen innehåller undantag från förbuden i 15 § mot vissa åtgärder inom strandskyddsområden. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I en ny *fjärde punkt* förs det in ett nytt undantag för byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nätkoncession för linje enligt ellagen (1997:857). Undantaget omfattar endast åtgärder som ryms inom nätkoncessionen och inte t.ex. följdföretag som vägar och upplag som inte har prövats inom ramen för nätkoncessionen. Undantaget påverkar inte

möjligheten att föreskriva villkor i nätkoncessionen till skydd för naturmiljön. Det påverkar inte heller kraven på dispens från andra bestämmelser om t.ex. artskydd eller tillsynsmyndighetens möjligheter att meddela förelägganden och förbud med stöd av 26 kap. 9 §.

Både nätkoncessioner för linje beslutade med stöd av lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och med stöd av ellagen regleras i ellagen och omfattas av undantaget.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

Bestämmelsen anger tidpunkten för ikraftträdande. Övervägandena finns i avsnitt 7.

9.2 Förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857)

2 kap. Nätkoncession och ledningar vid trafikleder Förutsättningar för nätkoncession

12 a § *Vid prövning av en nätkoncession för linje ska en anläggning anses vara lämplig från allmän synpunkt om*

1. ledningen behövs för

a) att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

b) en säker och tillräcklig elförsörjning,

c) ökad nätkapacitet som bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam, eller

d) att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse, och

2. ledningen har en ändamålsenlig placering i nätet och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström samt spänning.

En anläggning som uppfyller villkoren i första stycket ska dock inte anses vara lämplig från allmän synpunkt om synnerliga skäl talar emot det.

Paragrafen är ny och anger när en starkströmsledning som kräver nätkoncession för linje ska anses vara lämplig från allmän synpunkt enligt 12 §. Övervägandena finns i avsnitt 4.

I *första stycket första punkten* anges kriterier för bedömningen av om ledningen behövs. Denna bedömning ska göras som ett första led inom ramen för bedömningen av ledningens lämplighet.

Enligt *första punkten a* kan en ledning anses vara lämplig om den behövs för att uppfylla skyldigheter enligt ellagen eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Punkten avser t.ex. ledningar som behövs för att uppfylla skyldigheten i 4 kap. 1 § att ansluta en elektrisk anläggning. Förstärkningar som är nödvändiga för att anslutningen ska kunna genomföras men som avser övriga delar av nätet omfattas inte. Sådana förstärkningar prövas i stället enligt punkterna 1 b eller c. Ett exempel på ledningar som behövs för att uppfylla EU-rättsliga krav är ledningar som är nödvändiga för att uppfylla artikel 16.8 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el.

Enligt *första punkten b* kan en ledning anses vara lämplig om den behövs för en säker och tillräcklig elförsörjning. Begreppet tillräcklig innebär att ledningen ska vara tillräcklig för både existerande och förväntade framtida behov. Sådana behov kan uppstå på grund av exempelvis ökad efterfrågan på el på grund av ökad elektrifiering, ökad produktion av t.ex. havsbaserad vindkraft eller ökade förväntade flöden på grund av förändringar i utländsk överföringskapacitet. Krav på drift- och leveranssäkerhet kan också medföra att ledningen behövs enligt denna punkt.

En utredning om förväntade framtida behov ska bygga på välgrundade antaganden. Kravet på vad en utredning ska innehålla får dock anpassas till det enskilda fallet och ska vara rimligt i relation till den osäkerhet om framtiden som elektrifieringen innebär. När förstärkningar krävs för att tillgodose efterfrågan på el på grund av t.ex. utvecklingen i en region eller stad ska utredningen genom prognoser eller något annat ge stöd för ett rimligt antagande om framtida överföringsbehov. Det krävs inte att ansökningar om anslutning faktiskt har lämnats in. Utredning av behovet av ökad kapacitet kan också, särskilt i fråga om transmissionsnätet, baseras på scenarier om nationellt elbehov i kombination med antaganden om utvecklingen i berörda områden. Det krävs inte att behovet framgår av en nätutvecklingsplan eller, för transmissionsnätets del, en investeringsplan. En sådan plan kan dock utgöra ett bra underlag för att bedöma behovet.

Av *första punkten c* framgår att en ledning också kan anses vara lämplig från allmän synpunkt om ökad nätkapacitet bedöms vara samhällsekonomiskt lönsam. Ledningar som inte behövs av de skäl som anges i punkterna 1 a och b kan alltså ändå anses vara lämpliga om den samhällsekonomiska nyttan med ökad nätkapacitet överväger nackdelarna. Så kan vara fallet vid exempelvis utbyggnad av elnätet i syfte att öka överföringskapaciteten mellan olika elområden i Sverige för att sänka elpriserna.

Av *första punkten d* följer att en ledning som inte uppfyller något av kriterierna i första punkten a–c ändå kan anses vara lämplig under förutsättning att den behövs för att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse. Det skulle exempelvis kunna vara att ansluta elnätet på en ö till det övriga elnätet eller att förstärka anslutningen till ett visst område i ett fall där anslutning genom anslutningsplikten i 4 kap. 1 § inte är aktuell. I den utsträckning välgrundade antaganden om existerande eller framtida behov finns kan sådana ledningar också behövas för en säker och tillräcklig elförsörjning. Punkten förväntas tillämpas i få fall eftersom de flesta situationer kommer att täckas av de övriga punkterna.

Enligt *första stycket andra punkten* ska en ledning för att anses vara lämplig från allmän synpunkt också ha en ändamålsenlig placering i nätet, dvs. i fråga om mellan vilka anslutningspunkter ledningen ska dras, och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström och spänning. Ledningen ska alltså vara placerad och tekniskt utformad på ett funktionellt sätt utifrån det behov som utgör ändamålet med ledningen enligt första punkten. Detta medför att ledningens placering i nätet, dess spänning och utformning som lik- eller växelströmsledning inte ska väljas på ett sätt som medför orimligt stora kostnader. Om det finns alternativ som kan fylla samma funktion, bör det inte anses ändamålsenligt att välja ett onödigt kostsamt alternativ. Alternativ som inte kan fylla avsedd funktion kan inte anses lämpliga.

Andra punkten redovisar uttömmande i vilken utsträckning ledningens lokalisering och tekniska utformning ska prövas inom ramen för bedömningen om ledningen är lämplig från allmän synpunkt. Frågor som alltså inte ska ingå i bedömningen är t.ex. alternativa sätt att uppnå ändamålet med ledningen, alternativa sträckningar, val av stolpar och fundament, ledningens lokalisering och om ledningen kommer att uppfylla krav på elsäkerhet, elkvalitet och driftsäkerhet.

Enligt *andra stycket* ska en anläggning som är lämplig från allmän synpunkt enligt kriterierna i första stycket ändå inte anses vara det, om det finns synnerliga skäl som talar emot det. Det skulle kunna vara frågor som rör exempelvis den nationella säkerheten.

Valet av teknik för ledningar som kräver nätkoncession för linje

17 a § Regeringen får meddela föreskrifter om vilka förutsättningar som ska gälla vid prövning av en nätkoncession för linje för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel.

Paragrafen är ny och ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om vilka förutsättningar som ska gälla vid nätkoncession för linje för valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Sådana föreskrifter som meddelas med stöd av paragrafen kan avse såväl likströms- som växelströmsledningar och olika spänningsnivåer som är aktuella för en nätkoncession för linje.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande när mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet prövas.

Enligt *första punkten* träder lagändringarna i kraft den 1 juli 2024.

Av *andra punkten* framgår att äldre föreskrifter fortfarande gäller när mål och ärenden som inleddes före den 1 juli 2024 prövas.

Övervägandena finns i avsnitt 7.

Sammanfattning av Klimatråtsutredningens betänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21) i relevanta delar

Prop. 2023/24:88
Bilaga 1

Elnät

Syftet med förslagen

Den förväntade omställningen av energiproduktionen, kraftigt ökad elanvändning framöver och åldrat elnät innebär stora behov av anpassning och utbyggnad av elnätet. Utredningen har sett över lagstiftningen i syfte att förbättra förutsättningarna för att planering och prövningar som berör elnätsbyggnation ska ta hänsyn till elektrifieringens betydelse för klimatomställningen och i syfte att bidra till en snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnätet. Förslagen exemplifierar också hur sektorslagstiftning kan ses över för att främja verksamheter som bidrar till klimatomställningen. Vissa förslag syftar även till att främja att system- och beredskapsperspektiv kan beaktas vid koncessionsprövningen.

Utredningen har fokuserat på ändringar i lagstiftningen kring starkströmsledningar som kräver linjekoncession bl.a. eftersom sådana ledningar har längre ledtider än övrigt elnät. För att de totala ledtiderna för elnätsbyggnation ska kortas krävs också förändrade arbetssätt hos både sökande och myndigheter t.ex. med nätutredningar, upphandling och entreprenader samt mer parallella processer. Det finns också en rad andra aspekter som påverkar möjligheterna att nå energi- och klimatmålen och som utredningen inte lägger förslag om, t.ex. tariffsystemet och flexibilitetslösningar.

Elnät i planering

Det finns ett antal olika planeringsinstrument som rör elnätet och många olika aktörer med delvis oklara roller. Utredningen föreslår en översyn av hur stärkt planering och samverkan kan öka förutsättningarna för en effektiv klimatomställning. Förslaget syftar till att långsiktigt skapa förutsättningar för att upprätthålla och utveckla elnätet.

Enligt förslaget ska regeringen tillsätta en utredning som särskilt ska analysera hur energi- och klimatplanering kan struktureras och samordnas på ett tydligare sätt än i dag. En sådan utredning ska se över hur länsstyrelsernas arbete med energi- och klimatstrategier kan stärkas bl.a. genom framtagande av planeringsunderlag och handlingsplaner inom områdena energi- och klimat på regional nivå som ska uppdateras med lämplig regelbundenhet.

En sådan utredning ska också förtydliga kommunernas och regionernas roll i planeringen av energi- och klimatomställningen. Utredningen föreslår att lagen (1977:439) om kommunal energiplanering ska ändras för att i stället gälla kommunal energi- och klimatplanering. Även de kommunala energi- och klimatplanernas syfte, innehåll, och användning ska ses över.

Hur samordningen bör ske mellan länsstyrelserna, med kommunerna och med andra typer av planering enligt t.ex. plan- och bygglagen (2010:900), PBL, ska också utredas.

När det gäller den fysiska planeringen enligt PBL anser utredningen att lagstiftningen är funktionell men att det behövs stärkt vägledning både avseende hur fysisk planering kan påverka behovet av nätkapacitet och hur hänsyn ska tas till elnät i den fysiska planeringen. Regionala planeringsunderlag för energi- och klimat som tas fram av länsstyrelsen skulle kunna vara ett verktyg för att sammanställa vilket behov av mark som transmissions- och regionnätens utvecklingsplaner innebär i respektive län. Genom att ge länsstyrelsen en stärkt roll och resurser att förmedla dessa markbehov skulle elektrifieringen kunna underlättas.

Utredningen föreslår också att Boverket ska ges ett uppdrag att se över vägledningen kring PBL och elnät i syfte att identifiera vad som kan försvåra användandet av elnät och hur hänsyn till elnät kan underlättas i den fysiska planeringen.

Utredningen bedömer att utpekande av de mark- eller vattenområden som är av riksintresse för energidistribution ska prioriteras av Energimyndigheten.

Tydligare prövning av linjekoncessioner

I syfte att bidra till mer förutsebara, effektiva och snabba processer lämnar utredningen förslag som klargör prövningen av en lednings lämplighet inom ramen för en linjekoncession. Enligt förslaget ska en ledning anses lämplig om den behövs för att uppfylla skyldigheter i ellagen (1997:857) eller EU-rätt. En ledning ska också anses lämplig om den behövs för att tillgodose en säker och tillräcklig elförsörjning, vilket inkluderar framtida förväntade behov och kan baseras på en prognos eller ett scenario, eller om stärkt nätkapacitet bedöms lönsam för samhället, t.ex. för att bygga bort begränsningar i överföring mellan elområden. Även andra ledningar kan anses lämpliga förutsatt att de behövs för att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse. Dessutom ska prövningen av lämplighet omfatta en bedömning av ändamålsenlighet av ledningens placering i nätet och dess tekniska utformning i fråga om lik- eller växelström och spänning. Utredningen föreslår att en ny bestämmelse uttömmande ska reglera vilka aspekter av ledningens utförande som ska bedömas inom ramen för lämplighetsprövningen.

Övriga frågor om ledningens lokalisering och utformning ska enligt förslaget inte bedömas inom ramen för lämpligheten. Dessa frågor bedöms inom ramen för prövningen av ledningens förenlighet med miljöbalken samt den föreslagna regleringen av valet mellan luftledning och kabel.

Miljöprövningen ska avse ledningens byggande och användning i en i huvudsak bestämd sträckning. Det förtydligas också att hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken endast ska tillämpas i ett ärende om linjekoncession i fråga om ledningens i huvudsak bestämda sträckning och om beslutet innebär ändrad markanvändning. Samtidigt ska ökad vägledning ges i syfte att förtydliga och underlätta miljöbalkens tillämpning, genom att Folkhälsomyndigheten får i uppdrag att ta fram vägledning om magnetfält och Naturvårdsverket om fåglar. Länsstyrelserna ska

få i uppdrag att se över sin roll så att den blir tydligare och mer enhetlig i samråd respektive prövning av linjekoncession.

Utredningen föreslår att eventuella villkor ska vara förenliga med ledningens ändamål, föreskrifter om god kvalitet på överföringen av el, mål för driftsäkerhet i transmissionsnätet eller föreskrifter om elsäkerhet.

Dessutom ska en särskild utredning ges i uppdrag att genomföra en översyn av ersättningsbestämmelserna i syfte att bidra till ökad acceptans, snabbare tillståndsprocesser och bättre förutsättningar att bygga ut elnätet på ett effektivt sätt.

Bedömningen av luftledning respektive kabel vid linjekoncession

Valet mellan luftledning och mark- eller sjökabel tar ofta mycket tid i prövningar och leder till omfattande krav på utredning i växelströmsnätet på spänningsnivåer från 130 kV och uppåt. Det är också på dessa spänningsnivåer som det har framförts att det finns överföringstekniska utmaningar med att använda alltför stor andel kabel.

Utredningen föreslår att det införs en övergripande bestämmelse om vilka aspekter som särskilt ska beaktas vid valet mellan luftledning och kabel i ellagen. Det ska också skapas ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter med kriterier för val av teknik mellan luftledning och kabel för ledningar som kräver nätkoncession för linje. Sådana kriterier bedöms avgörande för att förslaget ska uppnå syftet att bidra till kortare ledtider.

Utredningen föreslår att föreskrifterna ska ange att växelströmsledningar som är avsedda för en spänning om 130 kV eller högre som utgångspunkt ska byggas som luftledning. Det föreslås även kriterier för när kabel får användas. Är något av kriterierna till skydd för bebyggelse eller människors hälsa och miljön uppfyllda ska kabel användas om och i den utsträckning det är förenligt med de aspekter som ska beaktas särskilt vid valet mellan luftledning och kabel och fördelarna som kan uppnås med kabel överväger nackdelarna jämfört med en luftledning. Kriterierna förtydligar även när skälen för detta teknikval ska beskrivas i en ansökan om linjekoncession.

Förhandsbesked

Utredningen föreslår att det införs en möjlighet att begära förhandsbesked om en ledning uppfyller kraven för att anses lämplig enligt ellagen. Genom ett sådant förhandsbesked kan ett nätföretag på ett tidigt stadium få besked om Energimarknadsinspektionen bedömer att en viss ledning är en lämplig investering. Förslaget sparar resurser och ökar förutsebarheten samt underlättar samråd och planering genom att ange vissa ramar inför ansökan om linjekoncession.

Förslaget gäller endast starkströmsledningar som kräver linjekoncession och som prövas av Energimarknadsinspektionen och kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Ett förhandsbesked ska få begäras samlat för flera planerade ledningar eller förstärkningar om nätföretaget bedömer att

dessa är av sammanhängande betydelse, vilket ökar möjligheten att ta hänsyn till systemperspektivet.

Frågan om ledningen ska anses lämplig avser endast de aspekter som ska prövas inom ramen för lämplighetsprövningen, dvs. dels om en ledning behövs eller om den är att anse som lönsam, dels om den har en ändamålsenlig placering i nätet och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström samt spänning. Ett positivt förhandsbesked innebär att Energimarknadsinspektionen beslutar att en ledning ska anses lämplig. Ett sådant ska, med viss möjlighet till omprövning, vara bindande i koncessionsprövningen förutsatt att ansökan sker inom viss tid.

I en begäran om förhandsbesked kan nätföretaget även begära att Energimarknadsinspektionen ska redovisa sin bedömning i frågan om en eller flera alternativa utformningar av ledningen är förenliga med ändamålet med ledningen, föreskrifter enligt 3 kap. 9 § ellagen, målen för driftsäkerhet enligt 8 kap. 3 b § ellagen och föreskrifter meddelade enligt elsäkerhetslagen (2016:732). En begäran om förhandsbesked innebär alltså ett tillfälle att få alternativ som kan påverka möjligheterna att uppfylla dessa föreskrifter eller mål bedömda inom ramen för samma begäran om förhandsbesked. I denna del kan begäran endast avse alternativ som kan få en avgörande påverkan på dessa föreskrifter eller mål. Det kan t.ex. vara frågan om det är förenligt med kraven på driftsäkerhet att sambygga en ledning med en annan ledning eller i vilken utsträckning kabel kan användas utan risk för påverkan på god kvalitet på överföringen av el.

Energimarknadsinspektionens bedömning av en eller flera alternativa utformningar kan vara att en av dem inte skulle vara förenlig med de krav som ställs, vilket får till följd att det alternativet inte behöver utredas i den efterföljande specifika miljöbedömningen. En sådan bedömning av att ett alternativ inte är förenligt med kraven är inte bindande men vägledande för den efterföljande koncessionsprövningen.

Undantag från vissa förbud

Utredningen föreslår att byggande och underhåll av starkströmsledningar med linjekoncession ska undantas från förbuden i miljöbalken mot påverkan på områden som omfattas av biotopskydd eller strandskydd. Det innebär samtidigt undantag från krav på dispens.

För områden som omfattas av generella biotopskydd eller strandskydd beviljas normalt dispens. Med hänsyn till det och till de övriga prövningar som krävs för att bygga elnät bedömer utredningen att införandet av undantag gör mycket liten skillnad för skyddsintressena men sparar väsentligt med tid och resurser för både de som ansöker och de som har att handlägga ansökningarna. Undantagen kan också underlätta strävan efter mer parallella processer eftersom projekt inte skulle behöva vänta på beslut om dispens.

För de särskilda biotopskydden som beslutas av Skogsstyrelsen beviljas inte alltid dispens. Utredningen föreslår ett undantag som säkerställer att nödvändigt underhåll av ledningar som omfattas av förslaget kan ske utan krav på dispens. Undantaget är dock begränsat till fall där en linjekoncession för en ledning beviljades innan biotopskyddsområdet beslutades.

Förslagen gäller bara starkströmsledningar som kräver linjekoncession. Miljöprövningen inom ramen för koncessionsprövningen och de övriga miljöprövningar som krävs för att bygga elnät kommer fortsatt att säkerställa ett tillräckligt miljöskydd. Utredningen föreslår också att länsstyrelserna får i uppdrag att se över hur de kan bevaka syftet med biotop- och strandskydd i samråd och tillsyn avseende ledningar som kräver linjekoncession.

Prop. 2023/24:88

Bilaga 1

Betänkandets lagförslag i relevanta delar

Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken att 7 kap. 11 a och 16 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

11 a §¹

Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg.

Inom ett biotopskyddsområde enligt 11 § första stycket 1 gäller förbuden i 11 § andra stycket inte

1. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

2. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nätkoncession för linje enligt ellagen (1997:857).

16 §²

Förbuden i 15 § gäller inte

1. byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som inte avser att tillgodose bostadsändamål, om de behövs för jordbruket, fisket, skogsbruket eller renskötseln och de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet,

2. verksamheter eller åtgärder som har tillåtits av regeringen enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 § eller som omfattas av ett tillstånd enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, *eller*

3. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg.

2. verksamheter eller åtgärder som har tillåtits av regeringen enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 § eller som omfattas av ett tillstånd enligt denna balk eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken,

3. byggande av allmän väg eller järnväg enligt en fastställd vägplan enligt väglagen (1971:948) eller en fastställd järnvägsplan enligt lagen (1995:1649) om byggande av järnväg, *eller*

4. byggande och underhåll av en starkströmsledning enligt en nät-

¹ Senaste lydelse 2012:441.

² Senaste lydelse 2012:441.

-
1. Denna lag träder i kraft den X.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för handläggningen och prövningen av mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs i fråga om ellagen (1997:857)

dels att 2 kap. 17 och 18 §§ och 13 kap. 5 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sex nya paragrafer, 2 kap. 12 a–e och 17 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

12 a §

För nätkoncession för linje ska en starkströmsledning anses vara lämplig från allmän synpunkt om

1. en ledning behövs för att uppfylla skyldigheter enligt denna lag eller krav som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen,

2. en ledning behövs för en säker och tillräcklig elförsörjning,

3. ökad nätkapacitet bedöms samhällsekonomiskt lönsam, eller

4. en ledning behövs för att tillgodose ett annat angeläget allmänt intresse.

En ledning som ska anses vara lämplig från allmän synpunkt enligt första stycket ska också ha en ändamålsenlig placering i nätet och en ändamålsenlig teknisk utformning i fråga om lik- eller växelström samt spänning.

12 b §

För nätkoncession för linje som prövas av nätmyndigheten får den som avser att ansöka om en sådan koncession för en starkströmsledning som kan antas medföra betydande miljöpåverkan begära förhandsbesked i fråga om ledningen uppfyller kraven i 12 a §.

En begäran om förhandsbesked får också avse om en eller flera

alternativa utformningar av starkströmsledningen är förenliga med ändamålet med ledningen, före-skrifter meddelade enligt 4 kap. 19 §, målen för driftsäkerhet enligt 8 kap. 3 b § och föreskrifter meddelade enligt elsäkerhetslagen (2016:732).

Förhandsbesked får begäras samlat för flera starkströmsledningar om de är av sammanhängande betydelse.

12 c §

En begäran om förhandsbesked ska ges in till nätmyndigheten innan avgränsningssamråd inleds om en starkströmsledning enligt 17 § tredje stycket 2, eller någon av starkströmsledningarna vid en samlad begäran.

Nätmyndigheten ska besluta om förhandsbesked senast sex månader efter att en fullständig begäran kommit in till nätmyndigheten.

12 d §

Ett positivt förhandsbesked enligt 12 b § är bindande för nätmyndighetens bedömning av om en starkströmsledning är lämplig från allmän synpunkt enligt 12 a § i koncessionsprövningen.

Ett förhandsbesked upphör att gälla om ansökan om nätkoncession för linje inte kommit in till nätmyndigheten inom tre år från att förhandsbeskedet beslutats.

Nätmyndigheten kan förlänga giltigheten av förhandsbeskedet med sammanlagt högst två år om det finns särskilda skäl.

12 e §

Nätmyndigheten får ompröva ett positivt förhandsbesked om nätkoncession för linje om det är sannolikt att kraven enligt 12 a § inte längre är uppfyllda.

Vid en prövning av frågor om beviljande av nätkoncession för linje ska 2–4 kap. och 5 kap. 3–5 och 18 §§ miljöbalken tillämpas.

En nätkoncession för linje får endast beviljas om det är förenligt med 2–4 kap. och 5 kap. 3–5 och 18 §§ miljöbalken att bygga och använda ledningen.

Vid bedömningen om ledningen är förenlig med bestämmelserna i 2–4 kap. och 5 kap. 3–5 och 18 §§ miljöbalken ska 3–4 kap. miljöbalken endast tillämpas i fråga om ledningens i huvudsak bestämda sträckning och vid ändrad användning av mark- eller vattenområden.

För en starkströmsledning som ska prövas för en nätkoncession för linje ska

1. frågan om huruvida byggandet eller användandet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan avgöras genom ett särskilt beslut enligt 6 kap. 26 och 27 §§ miljöbalken efter det att en undersökning enligt 6 kap. 23–26 §§ har gjorts, om något annat inte följer av 6 kap. 23 § andra stycket,
2. en specifik miljöbedömning göras, information lämnas och samordning ske enligt 6 kap. 28–46 §§ miljöbalken, om en betydande miljöpåverkan kan antas, och
3. en liten miljökonsekvensbeskrivning tas fram enligt 6 kap. 47 § miljöbalken, om länsstyrelsen beslutar att en betydande miljöpåverkan inte kan antas.

Trots första och andra styckena behöver frågor som har prövats i ett mål eller ärende om tillstånd enligt miljöbalken inte prövas på nytt i ärendet om nätkoncession. Om det i målet eller ärendet om tillstånd enligt miljöbalken finns en miljökonsekvensbeskrivning som beskriver de direkta och indirekta effekter på människors hälsa och miljön som ledningen kan medföra, behöver det inte finnas någon särskild miljökonsekvensbeskrivning i koncessionsärendet.

17 a §

Vid val av teknik mellan luftledning och kabel för ledningar som kräver nätkoncession för linje ska särskild hänsyn tas till

1. ändamålet med ledningen enligt 12 a §,
2. kraven på drift och underhåll, god kvalitet på överföringen av el enligt 3 kap. och de mål för drifts säkerhet för transmissionsnätet som fastställs enligt 8 kap, och
3. förmågan att förebygga, motstå och hantera sådana störningar

i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället enligt elberedskapslagen (1997:288).

Regeringen får meddela föreskrifter om val av teknik mellan luftledning och kabel för ledningar som kräver nätkoncession för linje.

18 §

En nätkoncession ska förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt samt med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs av säkerhets skäl eller för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra resurser eller som av annat skäl behövs från allmän synpunkt.

En nätkoncession ska förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt samt med de villkor för anläggningens utförande och nyttjande som behövs för att i övrigt skydda människors hälsa och miljön mot skador och olägenheter och främja en långsiktigt god hushållning med mark och vatten och andra naturresurser enligt miljöbalken.

Villkoren ska vara förenliga med ändamålet med ledningen, föreskrifter enligt 3 kap. 9 §, målen för driftsäkerhet enligt 8 kap. 3 b § och föreskrifter meddelade enligt elsäkerhetslagen (2016:732).

13 kap.

5 §

Följande beslut av nätmyndigheten får överklagas till regeringen:

1 beslut enligt 2 kap. 1, 6-9, 22, 25-29, 31, 39, 41, 43, 44 och 48 §§, om ärende avser en ledning som ingår i ett transmissionsnät,

2. beslut att inte inleda en omprövning efter en ansökan som avses i 2 kap. 32 §, om ärendet avser en ledning som ingår i ett transmissionsnät eller avser en utlandsförbindelse, och

3. beslut i frågor om tillträde till mark enligt 2 kap. 57 och 62 §§.

2. beslut att inte inleda en omprövning efter en ansökan som avses i 2 kap. 32 §, om ärendet avser en ledning som ingår i ett transmissionsnät eller avser en utlandsförbindelse,

3. beslut i frågor om tillträde till mark enligt 2 kap. 57 och 62 §§, och

4. ett negativt förhandsbesked enligt 2 kap. 12 b § om det avser en starkströmsledning som ingår i ett transmissionsnät.

Ett positivt förhandsbesked enligt 2 kap. 12 b § som avser en starkströmsledning som ingår i ett trans-

missionsnät får överklagas endast i samband med överklagande av slutligt beslut om nätkoncession.

6 §

Andra beslut av nätmyndigheten enligt 2 kap. än de som anges i 5 § får överklagas till mark- och miljödomstol.

Beslut enligt 2 kap. 32 § att inleda en omprövning får dock inte överklagas.

Andra positiva förhandsbesked som ges enligt 2 kap. 12 b § än de som anges i 5 § får överklagas endast i samband med överklagande av slutligt beslut om nätkoncession.

-
1. Denna lag träder i kraft den X.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för handläggningen och prövningen av mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

Efter remiss har yttranden kommit in från Affärsverket svenska kraftnät, Borås kommun, Boverket, Byggföretagen, Domstolsverket, Ellevio, Energiföretagen, Energimarknadsinspektionen, Falköpings kommun, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Fortifikationsverket, Försvarsmakten, Göteborgs kommun, Helsingborgs kommun, Hässleholms kommun, IKEM – Innovations och kemiindustrierna i Sverige, Jernkontoret, Jönköpings kommun, Karlstads kommun, Kemikalieinspektionen, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Kungliga Tekniska högskolan, Linköpings kommun, Lantbrukarnas Riksförbund, Luleå tekniska universitet, Lunds kommun, Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö kommun, Mark- och miljödomstolen Växjö tingsrätt, Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt, Naturvårdsverket, Nynäshamns kommun, Näringslivets Transportråd, Region Jönköpings län, Region Skåne, Region Stockholm, Region Värmland, Region Västerbotten, Region Östergötland, Renägarförbundet, Sjöfartsverket, Skellefteå kommun, Skogsindustrierna, Skogsstyrelsen, SMHI, Sollentuna kommun, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Swedish Pelagic Federation PO, Svenska Samernas Riksförbund, Stockholms kommun, Stockholms universitet, Svenska Bioenergiföreningen, SveMin, Svensk Vindenergi, Svenskt Näringsliv, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges lantbruksuniversitet SLU, Södertälje kommun, Vattenfall AB, Världsnaturfonden WWF, Västerås kommun, Västra Götalandsregionen, Återvinningsindustrierna och Östersunds kommun.

Därutöver har yttranden inkommit från E.ON Energidistribution AB, Elsäkerhetsverket, SSAB, Strålsäkerhetsmyndigheten, Svenska Energiinstitutet, Sveriges Bergmaterialindustri och en privatperson.

Följande remissinstanser har inte svarat i den del som behandlas i denna proposition eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter på betänkandet: Avfall Sverige, Botkyrka kommun, Boxholms kommun, Byggherrarna i Sverige AB, Byggmaterialindustrierna, Chalmers tekniska högskola AB, De Recirkulerande Vattenbrukarna Sverige, Drivkraft Sverige, Energigas Sverige, Eskilstuna kommun, Fastighetsägarna, Finspångs kommun, Fiskebranschens Riksförbund, Forshaga kommun, Fortum, FRA, Föreningen för Samhällsplanering, Gotlands kommun, Greenpeace, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Havs- och kustfiskarnas PO, Havs- och vattenmyndigheten, Hagainitiativet, HSB,

IF Metall, IVL Svenska Miljöinstitutet, Klimatkommunerna, Kristianstads kommun, Kungliga Vetenskapsakademien, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lidköpings kommun, Lomma kommun, LUS – Sverige ungdomsorganisationer, Matfiskodlarna Sverige AB, Mobility Sweden – Motorbranschens Riksförbund – Transportföretagen – Sveriges Åkeriföretag, Mölndals kommun, Naturskyddsföreningen, Norrbottens Kustfiskares PO, Olofströms kommun, PO Kustfiskarna Bottenhavet, Power Circle, RISE, Sametinget, Sandvikens kommun, SmåKom, Stenungsunds kommun, Stockholms lokaltrafik, Svensk Skaldjursodling Producentorganisation ekonomiska förening, Svensk Torv, Svenska Insjöfiskarens Centralförbund, Sveriges allmännyttan, Sveriges Fiskares PO, Sveriges Hamnar, Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund, Sweco Sverige AB, Swedavia Airports, Svensk Kollektivtrafik, Säffle kommun, Tillväxtanalys, Trafikanalys, Trafikverket, Transportstyrelsen, Tågöretagen, Uniper, Upplands Väsby kommun, Uppsala kommun, Uppsala universitet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), Vellinge kommun, Värmdö kommun, Västtrafik, Växjö kommun, Åmåls kommun, Älvräddarna och Örebro kommun.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-01-31

Närvarande: F.d. justitieråden Ingemar Persson och Mari Andersson samt justitierådet Kristina Svahn Starrsjö

En tydligare process för tillståndsprovning av elnät

Enligt en lagrådsremiss den 25 januari 2024 har regeringen (Klimat- och näringslivsdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i miljöbalken,
2. lag om ändring i ellagen (1997:857).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Alexandra Kolm, biträdd av departementssekreteraren Simon Engelhardt.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Klimat- och näringslivsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 mars 2024

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Busch, Billström, Svantesson, Edholm, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Jonson, Strömmer, Roswall, Forssmed, Tenje, Slottnér, M Persson, Wykman, Malmer Stenergard, Kullgren, Liljestrand, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari

Föredragande: statsrådet Busch

Regeringen beslutar proposition En tydligare process för tillståndsprövning av elnät